

de Zelfzwichter

2012 / 4

Wonen bij een molen en het molenaarsvirus
Mijn molenuitzicht: molen De Meeuw
Een beugeltas met molen

de Zelfzwichter

Jaargang 16, nummer 4

december 2012

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter is het kwartaalblad van
HET GRONINGER MOLENHUIS.

Het blad verschijnt in de maanden maart,
juni, oktober en december.

Donateurs van de Stichting Het Groninger
Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 16 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

info@groningermolenhuis.nl

www.groningermolenhuis.nl

Rekeningnummer: 1219317

REDACTIE

Tineke de Danschutter, Johan van Dijk,
Janneke Harmsma, Jan Kugel, Thea Pol
redactie@groningermolenhuis.nl

Vaste medewerkers

Lammert Groenewold, Anne Wieringa
Frank Houwaard

De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden artikelen in te korten en/of
aan te passen. Overname van artikelen is
eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Vormgevingsconcept

Dineke Buist

Opmaak

Bert Holtkamp

Drukwerk

Drukkerij Tienkamp

Op Lage

700 exemplaren

Sluitingsdatum

kopij 2013/1

11 februari 2013

OMSLAG-thema 2012: Participatie

In 2012 gaat De Zelfzwichter over participatie in de molen-
wereld. Het vierde nummer belicht Henk Klöpping en
Heleen Velvis die molenaar zijn geworden omdat ze naast
een molen zijn komen wonen.

Foto: (voorkant) Elmer Spaargaren, Groningen;
(achterkant) Jelte Oosterhuis, Usquert
Achtergrond: molen De Ruiten in Slochteren
AutoCAD-tekening: L. Groenewold, Froombosch

Voorpagina's 2012:

Participatie in de molenwereld

3 Participatie: wonen bij een molen

7 Molen over de grens

11 Mijn molenuitzicht: molen De Meeuw

13 Voorvallen van molens en molenaars

17 Museale molenvondst

18 Molenonderhoud

20 Ander molennieuws

22 Agenda

23 Jaarindex 2012

Achterpagina's 2012

Molen over de grens

Het Groninger Molenarchief is gevestigd

in het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

(geopend maandag t/m woensdag)

molenarchief@groningermolenhuis.nl

KORENMOLEN DE VRIENDSCHAP IN WINSUM
MARTIJN SCHOLTENS

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch
openen en sluiten afhankelijk van de wisselende
windkracht. Eén van de verbeteringen ten
opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

Participatie: Wonen bij een molen

(en besmet worden met het 'molenaarsvirus')

Ditmaal een gesprek met mensen die aanvankelijk niet iets met een molen hadden: molens waren 'op afstand'. Maar toen ze er naast kwamen wonen raakten ze na verloop van tijd – ieder op een eigen wijze – verknocht aan de molen die als een oude, goede buur bij hun huis stond. Bij de één was het een korenmolen, bij de ander een poldermolen met alle verschillen die er bij horen. Een overeenkomst is dat beiden pleiten voor een aangepaste opleiding die het enthousiasme van toekomstige molenaars moet bestendigen. Wat ze in ieder geval ook delen is het in de loop der tijd gegroeide enthousiasme voor de eigen molen, ieder op een heel eigen wijze. Het interview vindt plaats in de imposante korenmolen 'De Hoop' te Haren, gelegen tussen Enumatil en Slochteren. We worden daar gastvrij ontvangen door vrijwillig molenaar Jurjen Hoekstra en bestuurslid Jan Ebels, van Stichting Molen De Hoop, die betrokken was bij de in 2010 gereedgekomen restauratie.

Op welke manier zijn jullie naast een molen komen wonen?

Heleen Velvis, geboren in Sappemeer, woonde met haar man –half afkomstig uit het Noorden – en kinderen vanwege hun werkzaamheden in Lelystad maar wilden ooit wel weer terug naar Groningen: "Met de kinderen nog op de basisschool dachten we nu is dat mogelijk. Mijn man kon een baan krijgen in Groningen, maar we wilden hoe dan ook niet naar de Stad; we wilden wonen in een dorpje, ook al zou dat enige reistijd kosten. Via een bevriende makelaar

konden we een fantastisch huis, een boerderijtype, in Enumatil kopen. Het dorp leek ons leuk, heel anders dan Lelystad en zo zijn we elf jaar geleden in Enumatil komen wonen".

Henk Klöpping woonde al van jongs af aan in een arbeidersbuurt in Slochteren. De molens daar, op zo'n 2 kilometer afstand van zijn ouderlijk huis, kende hij al. In 1984 verhuisde hij naar een huisje aan de Hoofdweg, waar hij later samen ging wonen met zijn vrouw: "Het huisje was een beetje klein. Het was bij wijze van spreken zo dat wanneer de een inademde, de ander moest uitademen. Nu was ik al eens in het huis dat bij de Grote Poldermolen hoorde geweest en dacht toen: ik voel me hier thuis. In 1994 gingen we kijken naar een grotere woning en hadden we een afspraak gemaakt om een huis in het dorp te bekijken. Net toen we weg wilden gaan, ging de telefoon. Ik dacht: wel of niet opnemen, deed het eerste en hoorde een donkere stem: moi met Siep.

'k Heb 't hoes te koop. Most 't hebben, waarop ik zei: joa. En zo hadden we binnen 10 minuten een huis gekocht. Het was achteraf gezien een flinke koop prijs en er moest veel gerepareerd worden. Voor de molen hadden we toen nog geen oog".

Hadden beiden voor hun verhuizing al iets met molens?

Heleen: "Altijd wanneer we met vakantie waren dan gingen we naar een molen als we die zagen draaien. Dan was het pannenkoekenmeel kopen en vervolgens op en eenpittertje pannenkoeken bakken. Mijn man

had altijd al wat met molens. Toen hij hoorde dat er een molenaarsopleiding was, wilde hij die gaan doen, maar wij zaten in Lelystad en daar had je alleen maar windturbines in de buurt. Toen we bij het huis kwamen kijken, vond ik de molen wel voor ons uitzicht staan. Ook hoorden we dat er geregeld feestjes werden gehouden in de molen, wat ons nog wel aan het twijfelen bracht. We hebben het huis toch gekocht en zijn flink aan het verbouwen gegaan. Om iets met die molen te gaan doen, stond op plan 'zoveel'".

Henk: "Ik had absoluut niets bijzonders met molens. Ik ben wel een technisch mens, dat zit in onze familie. Maar ik zie het molenaarschap niet als een hobby en doe niet lyrisch over molens. En daarmee ben ik een typische poldermolenaar. Die hadden vroeger geen cent. Het waren vaak overgebleven landarbeiders, bijvoorbeeld met anderhalf been, of één oog. De boeren brachten ze onder in een molenhuisje waarvoor ze niet hoefden te betalen. Ze waren wel gedwongen te werken in een hiërarchische verhouding, vonden de molen vaak geen leuk ding en hadden er misschien wel een hekel aan. Ik heb als kind de oude poldermolenaar Isaac Schrik nog gekend. Mensen als hij waren vergroeid met het landschap. Zij hadden het over het gebied, over de vogels... De korenmolenaars, daarentegen, waren ondernemer. Zij hadden de molen en de gebouwen in eigendom en stonden in hoog aanzien, hoorden bij de notabelen. Zij hadden het over de productie en dat soort zaken...".

Op een gegeven moment begonnen zowel Heleen als Henk aan een opleiding tot molenaar. Hoe ging dat in z'n werk?

Henk: "Ik had ineens een huis met daarbij een molen op de tip van m'n erf, maar eerst was ik nog druk met het opknappen van het huis. De molen stond toen nog 'ingebouwd' tussen bomen. Ik was toen met heel andere dingen bezig dan met de molen. Er kwamen wel eens mensen op het terrein en zo had ik op een gegeven moment iemand in een overall op mijn erf lopen. Ik heb hem de hand geschud en dat bleek Cor Kosmeier te zijn. Ik vroeg hem: wat doe je hier. – Ik draai de molen! – Waarom? – Anders vergaat ie! – Mooi man, want ik heb geen belang bij een kapotte molen. Omdat ik de molen wilde helpen behouden kreeg ik belangstelling voor een opleiding tot molenaar en vroeg wat je daarvoor moest doen. Cor kwam toen met een paar grote blauwe mappen...".

Heleen: "Oh ja, die kreeg ik pas toen ik al met de opleiding begonnen was". Henk vervolgt: "Ik dacht: wat een werk. Mijn vrouw was net zwanger en ik had nog genoeg te doen. Toen realiseerde ik me het grote probleem van de opleiding: het was een vakopleiding waar een vrachtwagenchauffeur met ontstentenis naar zou kijken en je moest er nog voor betalen ook en zoals ik al zei: voor mij is het geen hobby. Ik wilde wel, maar dacht: eerst moeten de kinderen maar wat groter. Je kunt niet alles tegelijk". Heleen: "Toen we een half jaar in ons huis woonden, zaten we een keer buiten en de molen draaide, boven ons terras! Geweldig vonden we dat. Pas na 6 jaar begon het te kriebelen om wat met de molen te gaan doen. Van alles uit het dorp verdween; de winkel was al gesloten, de drumband en majorettes hielden op te bestaan, maar de molen stond er nog en daar komen de mensen op af. Daar moest meer mee gebeuren".

Opleidingsperikelen

Henk: "Ik zat met een dilemma. Ik zei tegen Cor: die molen moet draaien. Ik wil dat wel doen, maar dan wil ik alleen voor deze molen worden opgeleid. Cor zag niet in hoe dat moest gaan. Verder was hij geen instructeur. Het bleef er bij. Uiteindelijk, ergens in 2003 of 2004 bood Lammert [Groenewold] aan me gastlessen te geven op de molen. Ik wilde wel opgeleid worden door Lammert, maar snapte helemaal niet waarom ik ook dingen moest weten van korenmolens, zaagmolens en zelfs paltrokken. Ik wilde alleen leren over poldermolens. Ik hoopte dat als ik voldoende ervaring met poldermolens had, het bestuur daarmee akkoord zou gaan. Lammert – als secretaris – wist echter dat het bestuur van de Slochter Molenstichting de landelijke afspraak volgde, dat alleen molenaars met getuigschrift van de Hollandsche Molen op de molen mochten draaien. Lammert stelde voor het toch officieel te regelen. Ik zei: oké, als je mij een opleiding

geeft op mijn eigen molen, want ik zit volop in het werk en de kleine kinderen. Lammert was nog geen instructeur en met gastlessen alleen kom je er niet. De stichting wenste al langer het aantal molenaars op hun molens te vergroten en in samenspraak met de 'zit-tende' molenaars is toen een oproep in de krant geplaatst. Daar kwamen tien reacties op, terwijl er anders nooit iemand op reageerde. Het verschil bleek 'm te zitten in de lokale oproep voor molenaars op molens in de eigen buurt. Gerda Koster is toen door Grieto de Vries gevraagd en zij heeft ons opgeleid. Enkele andere molenaars van de stichting poolden mee in het geven van les. Daar had Gerda het twee jaar nog behoorlijk druk mee ook. Uiteindelijk bleven er zeven over die bij Gerda en de Slochter Molenstichting hun opleiding hebben voltooid. Voor Lammert werd het aanleiding om ook instructeur te worden".

Heleen: "Ik dacht: als de molen draait, dan komen de mensen er helemaal op af. Leuk om bij een draaiende molen koffie te schenken en zo mensen te trekken naar het dorp. Gelukkig heb ik al die boeken voor die tijd niet gezien en ben ik er stomweg ingestapt. Ondertussen startte in 2007 ook het koffie- en thee huis 'Tante Til' in ons dorp. Ik was toen net begonnen aan mijn opleiding. Tijdens die opleiding begon ik de molen als oud bouwwerk met oude bouwmaterialen, hout en steen, steeds interessanter te vinden. Het idee van koffie schenken zakte bij mij steeds verder weg".

Wanneer de molen bij je eigen woonhuis staat, is het dan geen vreemde situatie dat 'iemand anders' op 'jouw' molen draait?

Heleen: "Ik ben blij dat ik niet alles hoeft te doen. Ik heb er helemaal geen moeite mee dat iemand anders draait en vind het juist leuk om te zien. Dan ben ik blij. Ik zie het belang om als dorpsgemeenschap samen een molen in stand te houden. De mensen zijn er heel blij mee, de molen is het gezicht van het dorp. Je ziet hem van verre al".

Henk: "Ik ben een poldermolenaar, acteer als zodanig. Ik ben dus al lang blij als iemand anders 't ding ook eens draait. Dat delen van werk is heel gewoon bij de Slochter Molenstichting. Lammert en ik hebben ook het draaien van de Groote Polder 'in de man'. We hebben beide ook ervaring als didact. Ik geef al decennia beroepshalve opleidingen. Lammert was in 2008 instructeur geworden. We weten wat lesgeven betekent. Lammert kon niet elke zaterdag lessen. Ik ook niet. Maar als 'tandem' konden we dat best. En zo startte de Slochter Molenstichting met een lesmolen, in eerste instantie om 'te voorzien in de eigen behoefte', maar er kwamen ook steeds meer verzoeken van elders voor het opzetten van een opleiding. We hadden een redelijk procedurele aanpak: je moest de lessen immers zo aan elkaar over kunnen dragen. Op die manier konden we onze eigen levensstijl, werk en gezin,

handhaven. We moesten dan wel een heel jaar vooruit plannen. Dit jaar hebben we op die manier drie mensen naar het examen begeleid en die zijn ook geslaagd. Dat vinden we prachtig!".

Henk vervolgt: "We hebben geprobeerd het nieuwe materiaal er bij te betrekken. Ondanks de vereenvoudiging is de hoeveelheid lesmateriaal alleen maar meer geworden. Wij wilden ons rooster niet meer wijzigen, want we hadden alles al vastgelegd en gaan dit jaar nog zo door. Volgend jaar gaan we met de nieuwe modules aan de slag. Zowel Lammert als ik willen graag een andere opleiding. Nu is het een generieke opleiding die iemand brengt tot aan de "vooravond van instructeur"; je moet alles kennen. Maar soms gaat het alleen maar om mensen die een poldermolen willen draaien".

Heleen: "In Zuid-Holland kijkt men ook meer naar de molen waar je draait. Dat is belangrijk. Dat is beter dan alle kennis van alle molens. Het belangrijkste is om de molens zoveel mogelijk te laten draaien". Henk vult aan: "Er is geen onbeperkt aantal molenaars. Lammert en ik hebben een aanbodvariant op de opleiding ontwikkeld die meer 'voorspelbaar' is, passend bij jonge mensen, maar toch met alle verplichte onderdelen. We willen graag zien dat de vrijwillige molenaars-opleiding verder doorontwikkelt: wel met de essentiële weer- en molenkunde en met veel praktijk, want die blijft heel belangrijk. Maar meer op de molens in de

eigen regio gericht. Het wordt dan een lichtere variant, waardoor we hopen dat de toestroom van leerlingen blijft bestaan en we voldoende en deskundige gediplomeerde molenaars op onze molens houden”.

Tot slot nog de vraag wat beiden nog belangrijk vinden om te vermelden:

Heleen: “In Enumatil is het ‘onze molen’. Ik zie die als onderdeel van het dorp en vind het leuk om er veel mensen bij te betrekken. Zo laat ik de molen met Sint Maarten draaien en ook met Sint Nicolaas. Ik ben een dorpsmens en de molen hoort daarbij. Wel heb ik als bewoner van het huis bij de molen ‘gemengde belangen’. Bijvoorbeeld de bomen op ons erf. Die moesten er volgens de molenbiotoop niet allemaal zijn, maar dat zijn wel ‘onze bomen’. En ook de bomen van de burens kun je niet zomaar laten verwijderen. Ik sta er zo wel anders in dan een molenaar van elders die komt draaien. Maar als het volgens de biotoop zou moeten met het verwijderen van bomen in een straal van 400 meter rond de molen, dan zou dat in een klein dorp als het onze een flinke kaalslag betekenen. Dan ben ik toch meer een dorpsmens en laat de molen gewoon niet draaien, als die uit de ‘bomenhoek’ komt”.

Henk: “Bij ons was het een compleet oerwoud. Ik kon zelf makkelijk bomen rooien en heb zo zelf mijn biotoop ingericht. Soms wel met hulp van onze Molenstichting, zoals bij het rooien van drie grote peppels. Nu zijn er nog wat kastanjes, maar die staan bij de maalschuur, daar heb je eigenlijk geen last van. Een voordeel van het wonen bij de ‘eigen molen’ is dat je bij mooi weer ook snel kunt besluiten om te draaien, omdat je de omstandigheden kent. En als de molen draait komen er mensen op af. Soms parkeren ze alleen de auto in de buurt en gaan alleen maar van een

BIJSCHRIFT HUIS SLOCHTEREN

afstand staan kijken, maar als het lukt probeer ik wel een praatje met ze te maken”. Heleen: “Op een draaiende molen komen de mensen zeker af”. Henk: “Voor mij is het een werkmolen. Hij hoeft niet perse mooi te zijn, hij moet het doen. Bij ons is het zo: dat ding staat er. Je hebt een vrije woonplek en daar staat een molen bij. Mensen zeggen wel: “molenaar zijn is een leuke hobby”, maar feitelijk is het werk dat je leuk moet vinden. Het is ‘verplicht vrijwilligerswerk’ met verantwoordelijkheid”. Heleen: “Ik vind het geweldig om er bij te wonen. Als het grote huis en de grote tuin ons teveel wordt, willen we misschien nog wel eens in een kleiner huis bij een poldermolen gaan wonen. Ik vind het nu nog mooi om actief te zijn bij een molen die onderdeel van een dorp is, om mensen te enthousiasmeren. Een functie als instructeur is me nu nog te veel, maar misschien wil ik daar wel ooit aan beginnen”.

BIJSCHRIFT HUIS ENUMATIL

JAN KUGEL EN JANNEKE HARMSMA

FOTO JELTE OOSTERHUIS

Molen over de grens

In de artikelenserie Molen over de Grens werden de Zwaluw aan de Dokkumer Ee, de korenmolen van Makkum en de stellingmolen van Ditzum beschreven. Voor dit nummer werd een bezoek gebracht aan Bokum, een gehucht in de gemeente De Marne ten noorden van Kloosterburen aan de voet van een oude zeedijk.

Tegenwoordig bestaat Bokum uit twee boerderijen: Oud Bokum, een rijksmonument aan de oostkant en Nieuw Bocum aan de westzijde. Geen traditionele molen was dit maal ons doel, maar een moderne windturbine/molen. Onze inzet bleef echter dezelfde als bij de vorige bezoeken: namelijk te spreken met de molenaar en/of eigenaar en te horen over het verleden en heden van deze molen. Zo reden we op een zon-overgoten maandagochtend richting Kloosterburen. We zochten langs de kronkelende wegen van De Marne naar de standplaats van ons doel aan de zeedijk ten noorden van deze Roomse enclave op het weidse Hogeland. Onderweg passeerden we de koren- en pelmolen van Den Andel, herkenbaar aan het bijzondere gevucht: zelfzwichting met één verdekte roede en eentje met Van Bussel stroomlijnneuzen:(achteraf)mislukte pogingen om door rendementsverbetering te wedijveren met stoom, stroom en dieselmotoren. Gelukkig is de molen aan de klappen van de slopersshamer ontkomen. Eenmaal voorbij De Jonge Hendrik zagen we vanaf grote afstand boven het groen rondom de boerderijen van Bokum de zilveren wieken van de molen van onze eindbestemming hun slome rondes maken.

Bandiet

Eigenaar/akkerbouwer/bestuurder Remt Meijer ontving ons in het kantoor van zijn monumentale boerderij en onder het genot van een bak koffie deed hij zijn verhaal achter zijn bedrijf en de molen. Wat betreft zijn boerderij(en) lijkt de historie veel op die van onze traditionele molens. Natuurrampen hebben dikwijls een wissel getrokken op de oorspronkelijke gebouwen. We mogen blij zijn, dat we ons nog rijk mogen rekenen met een aantal monumenten uit het verleden. Watersnoodrampen teisterden in het verleden de bezittingen van Bokum. De beide boerderijen, Oud Bokum en Nieuw Bocum, stammen uit de 18e en begin 19e eeuw en ogen oases van rust en nijver aan de voormalige waddendijk. De rust - maar niet de nijver - lijken sinds een aantal jaren verstoord door een drie-armige bandiet: een windturbine. Achteraf blijkt uit het verhaal van Remt Meijer het gestelde over de rust uit de laatste zin heel erg mee te vallen.

Hoe kwam de boer van Bokum ertoe een windturbine op te (laten) richten. Want net als menige burger had hij aan het begin van de jaren negentig aanvankelijk dezelfde oordelen over windturbines: ze ontsieren het landschap, zijn druktemakers en lawaaischoppers. Op een vakantie in Denemarken zag hij echter, dat het ook zonder drukte en lawaai kon en dat zette bij hem een ander denkproces op gang. Dat betekende overigens niet, dat er al snel een molen stond in Bokum. Daarvoor moest nog menig hindernis worden genomen. Infrastructuur in de vorm van bekabeling ontbrak en planologisch was het onmogelijk, bestemmingsplannen boden geen ruimte. Wat wel gunstige perspectieven

bood was het Zoetwaterplan Noord-Groningen, een provinciaal plan uit de jaren negentig, met onder meer als doel de verzilting van het grondwater in de landbouwpercelen bij de zeedijk achter Bokum tegen te gaan. Voor dit doel werd een gemaaltje gebouwd met daarheen een elektriciteitskabel. Het gemaaltje was nodig voor het opmalen van water dat oorspronkelijk uit het IJsselmeer kwam. Maar, bedacht Remt, de kabel kon eventueel ook dienst doen bij de afvoer van de door een windturbine op te wekken stroom. Eén hindernis was genomen, nu de planologische nog.

Bouw

Intensief lobbyen bij provincie leverde via het Streekplan een positief resultaat op. Het uiteindelijke bestemmingsplan van de gemeente De Marne maakte de plaatsing van een 40 meter hoge windturbine tenslotte mogelijk. Nu stond niets meer in de weg voor de bouw van een molen en in de herfst van 1995 verscheen een Bonus windturbine bij het bedrijf Nieuw Blocum. Het werd geen herrieschopper met 2 wieken, maar een rustig draaiende '3-wieker', goed voor 300 kW. Remt vertelt hoe dikwijls hij als akkerbouwer kon balen van het weer, wanneer hij de landerijen op wilde,

maar door wind en regen werd weerhouden. Zijn houding ten opzichte van de weergoden veranderde echter door de komst van de molen: "Slecht weer? Hoezo slecht weer?! Het waait € 40 per uur". De schrijvers dezes hadden oorspronkelijk de gedachte, dat de elektriciteit, opgewekt door de molen, ten dienste stond van het verbruik op het akkerbouwbedrijf. Maar Remt hielp ons van dit dwaalspoor af. De turbine vormt een aparte poot van zijn bedrijfsvoering en draagt over enkele jaren bij aan het inkomen van een boer in ruste. De opbrengst vormt dan een soort pensioen, een oudedagvoorziening.

Schoonheid

Maar er is méér in dit leven dan opbrengsten. Er bestaat ook zo iets als esthetiek. Is de molen mooi en een aanwinst voor het landschap...? Dat Remt toch ook daar gevoelig voor is, blijkt wel uit zijn belangstelling en bestuurlijke betrokkenheid bij erfgoedinstellingen zoals de borg Verhildersum, waar hij ooit voorzitter van was. Ook levert hij bestuurlijke inspanningen aan de stichting Sint Jan, die zich inzet voor de herontwikkeling van het oude kloosterterrein in Kloosterburen. En hij geniet hij van de activiteiten, die er door kunste-

naars van diverse pluimage en studerenden in de kunst de afgelopen zomer in zijn tweede boerderij, oud Bokum, werden ontwikkeld. Maar op de esthetiek van zijn turbine geeft Remt geen duidelijk antwoord. Over de schoonheid van molens is in de geschiedenis wel meer verschillend gedacht. Wat dat betreft is de 'criticaster' in goed gezelschap. Zo is daar bijvoorbeeld Rembrandt - niet de eerste de beste -, die zelfs als molenaarszoon in de omgeving van Amsterdam schetsend, soms molens uit het beeld weglief, omdat hij dat mooier vond. Daar wordt nu geheel anders over gedacht. "Het kan verkeren".

Terug naar het heden: op dit moment staat er al zo'n half jaar een nieuwe vervangende molen bij Bokum. Deze levert nu 850 kW met een jaaropbrengst goed voor de energievoorziening van zo'n 700 huishoudens. We komen te spreken over het onderhoud van de windturbine. Menig moleneigenaar in de provincie is dat een aanhoudende zorg en het kost hem veel hoofdbrekens + euro's (en de overheid subsidies). De windturbine is wat dat betreft een gemakkelijke kostganger. Remt laat de molen binnen een onderhoudscontract door de leverancier onderhouden en zo klimt er op gezette tijden een onderhoudsmonteur in de schacht de 40 meter hoge trap op.

Zelfzwichting

Een molenaarsopleiding heeft de eigenaar van deze windturbine niet nodig. De molen kruit zichzelf op de wind en heeft een directe zelfzwichting, zodat de wieken in een constante snelheid hun aantal kilowatts leveren. In de molen zit een regelsysteem, aangestuurd door sensoren op de molen. De werking van de molen wordt door een regelcentrum op grote afstand in de gaten gehouden en Remt kan de turbine zelfs online

volgen. Toen hij eens per telefoon een storing van de molen wilde doorgeven, werd hem te kennen gegeven, dat de monteur al onderweg was. Flinker windkracht is voor de molen geen enkel probleem. Alleen bij windstilte is de molen onrustig, omdat hij al zoekende de windrichting niet kan vinden. Toch kan ook onheil de windturbine treffen: een keer is de molen getroffen door de bliksem, gelukkig met heel wat minder ernstige gevolgen als de blikseminslag die in 1956 in het nabij gelegen Molenrij de mosterdmolen trof. Deze brandde tot de grond toe af. De turbine draaide, na herstel aan de wiek, weer. Als in de winter bij vorst er ijsafzetting op de wieken plaats kan vinden, is het zaak om uit de buurt te blijven: levensgevaarlijk door rondvliegend ijs.

We komen aan het eind van ons gesprek. Conclusie: de wind heeft door de loop der eeuwen op vele manieren de mens gediend en gezorgd voor bedrijvigheid en inkomen. Maar net zoals in vele andere gevallen is de afstand tussen natuur(kracht) en de mens steeds groter geworden. De molen van Remt Meijer naast Nieuw Bocum draagt nu bij aan onze stijgende behoefte aan producten en doet dat door schone energie te leveren voor de fabricage en het gebruik hiervan. Maar ook deze windmolen levert de molenaar geen windeieren op.

Op de terugweg passeren we weer De Jonge Hendrik van Den Andel. Het is reeds vele jaren geleden, dat mulder Tiddo Muda hier zijn tarwe tot meel vermaalde en zijn gerst tot gort pelde. Het directe proces van Den Andel maakte plaats voor de indirecte van Bokum. Nieuwe tijden !!! – Het kan verkeren.

www.sintjankloosterburen.nl

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkookmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

Donderdag en vrijdag 10.00-17.00 uur

Zaterdag 10.00-16.00 uur

Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

MOLENSTEENMAKERIJ

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavamaalstenen.

Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)
demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)
en huishoudmolens.

Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molenstenen en
maaltechnische adviezen.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland

Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57

GSM: 0653667686 / E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Molenmakersbedrijf **Molema** V.O.F.

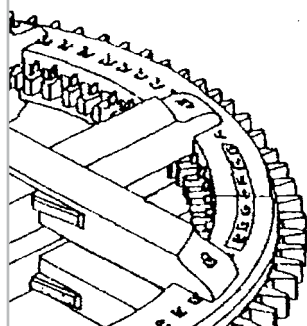

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60

telefax (0597) 59 11 76

mobiel 06 53 22 48 91

Koning Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

TEKST EN FOTO'S HERMAN BINK

Mijn molenuitzicht

Molen De Meeuw

In "Mijn molenuitzicht" komen mensen aan het woord die op de een of andere manier uitzicht hebben op een molen. Vanuit café Hammingh in Garnwerd hebben Bert Lange (1963 Westerlee - Oost-Groningen) en zijn gasten uitzicht op molen 'De Meeuw' (1851) op een steenworp afstand daarvandaan.

"Nee, ik ben hier niet geboren en ik woon hier ook niet*, maar ik zie de molen wel elke keer als ik hier ga werken," zegt Bert Lange, gekleed in zijn witte kokstenue met lange blauwe schort bijna tot aan de enkels. Een roodwit geblokte theedoek hangt aan zijn middel. Hij is de uitbater van café Hammingh. Dat café is een van de bekendste bruine kroegen van Groningen, een authentiek 19e-eeuws dorpscafé. Egbert Hammingh senior heeft het in 1876 laten bouwen. Een echt huiskamercafé met balken van gesloopte schepen. Toen diende het ook als veerhuis en hijzelf bediende de pont over het Reitdiep. Schippers die er even aanlegden, konden zich in het café warmen bij de kachel en aan een oorlam. De oude bruine thonet-stoelen uit Tsjecho-Slowakije waar ze toen op zaten, staan nog steeds in de sfeervolle gelagkamer, inmiddels aangevuld met er sterk op lijkende Roemeense stoelen. Nu zitten er een paar gasten te eten en even later komen er twee grijze wandelaars binnen. Wij nemen plaats in de opkamer waar vroeger de kinderen Hammingh sliepen. Die vormt met de gelagkamer het kleine knusse restaurant van café Hammingh. Tegenwoordig kun je in die opkamer ook je huwelijk laten afsluiten, een bijzondere trouwlocatie. Het pand heeft verder een mooie bovenzaal waar bij zo'n feestgelegenheid gedanst kan worden. Vaker dient hij als

vergaderruimte in stijl. Buiten is er een terras waar ook nu begin oktober nog gasten genieten van de herfstzon.

Drie generaties Hammingh runden dit café tot 1982.

"Nee, ik ben ook geen familie van Hammingh," vertelt Bert, "toen de laatste met het café stopte, leidde het zeg maar een 'zwervend bestaan', er kwamen verscheidene uitbaters. Geen een hield het lang vol. Daar was

* in Kloosterburen

bijvoorbeeld een echtpaar bij, beiden leraar geschiedenis. Zij werkten hier een tijdje, maar vonden het uiteindelijk prettiger van hun pensioen te gaan genieten. Ze vonden Jan Douwes uit Bedum bereid het zaakje over te nemen. Die runde het van pakweg 1985/6 tot 1989. Toen werd hij bij Wehe-den Hoorn gevonden in zijn auto, die met knipperende lichten in de berm stond. Een hartstilstand.

Daarna stond het pand een poosje te koop. Uiteindelijk is het eigendom geworden van een heer uit Zoutkamp, Van der Ploeg, die in garnalen handelde.

Het pand is trouwens op het nippertje gered, want terwijl Van der Ploeg er in het pand met de makelaar over onderhandelde, stopte er een automobiel. Daar stapte een professor uit die ook belangstelling had. Hij wilde er een hek omheen zetten en er zelf gaan wonen. Dat ging dus niet door. Van der Ploeg kocht het en hij is nog steeds de eigenaar.

De eerste huurders waren Maarten van Baal en Marga Zwijgman, beiden psycholoog. Zij zochten een kok. Margriet van der Spek, mijn vrouw, werkte voor hen in het café. Net in de tijd dat wij er samen over dachten voor onszelf te beginnen. Die kans hebben we aangegrepen en zo ben ik in 1993 uitbater geworden van café Hammingh dat ik huur van Van der Ploeg."

Als we het over de molen hebben wordt Bert enthousiast. 'De Meeuw' -hij kreeg zijn naam van de grote molenkenner B. van der Veen Czn bij de officiële opening na herstel in 1943- hoort helemaal bij de cultuur van het dorp vindt hij, een onmisbaar onderdeel van het dorpsgezicht net als de 13e-eeuwse kerk. " 't Geheel geeft een oer-Hollands tafereeltje en toont een stukje geschiedenis van vroegere bedrijvigheid van boeren en molenaars." De molen was honderden jaren van wezenlijk belang voor de hele dorpsgemeenschap en voor mensen in de wijde omgeving. In 1616 stond er in het dorp aan de zuidwestzijde al een (inmiddels verdwenen) molen.

Door zijn bezoeken aan de oude molen is Bert er in de loop der jaren steeds meer van onder de indruk geraakt. ook van wat onze voorouders vroeger allemaal al konden. "Indrukwekkend als hij in het weekend draait. Je hoort hem piepen en kraken, en al met een beetje wind klapperen de zeilen op de wieken. Mooi vind ik dat."

De achtkante korenmolen, zichtbaar in de wijde omtrek, draait in het weekend en is op zondag geopend van 14.00 uur tot 17.00 uur, 's winters tot 16.30 uur. Zijn gasten brengen er dan vaak een bezoekje. Er wordt geen graan meer gemalen en hij vormt ook geen trefpunt voor de dorpsbewoners van Garnwerd. Zijn functie is nu voornamelijk toeristisch.

"Eens had ik een Amerikaan in het café, die in assuranties deed. Hij had net via de smalle trappetjes de molen beklommen en er over de stelling gelopen. "Bij ons in

Amerika is zoiets ondenkbaar! Veel te gevaarlijk! Daar zou je een premie voor moeten betalen waar je broek van afzakt, onbetaalbaar! Bij ons komen op zulke plekken geen bezoekers." Bert moet er nog om lachen. Maar wanneer er in het café een bruiloft is en de zaak er tussentijds op orde gebracht moet worden, regelt Bert voor het gezelschap wel eens een bezoek aan de molen. "Wel allemaal de pot vullen hoor," laat Bert ze vooraf beloven. Dat ten behoeve van het onderhoud van 'De Meeuw'. Op weg naar de molen lopen de mensen dan eerst langs 'de Doorrit' een gebouw waar men vroeger van paard en koets kon wisselen, nu door café Hammingh in gebruik voor bruiloften, begrafenissen en partijen, en daarna langs de witte (na 1934 herbouwde) sarries-woning schuin tegenover de molen.

Molenaar Jacob Oosterhoff werkt aan zo'n bezoek graag mee. Die viert zelf jaarlijks zijn verjaardag met vrienden en familie in het café. Als het koud is komt hij er ook 'wel eens een borreltje doen'. Toch is er geen sprake van gezamenlijke activiteiten van café en molen (tot nu toe).

Op You Tube staat een heel aardig filmpje: 'molenfilm Garnwerd De Meeuw' door Tikvandemolen. Weet hij wie dat is? Nee, Bert kent het filmpje noch de maker. Wie zou daar achter zitten? Het lijkt een schuilnaam. Zal ik toch eens naar kijken.

Dan komt er iemand uit de keuken melden dat er gasten zijn aangekomen.

Terwijl hij opstaat zegt hij nog: "Ik kijk elke keer als ik langs De Meeuw kom even omhoog, zie meteen dat er iets is gebeurd als de molen in de rouw- of vreugde-stand staat. In het café hoor ik dan al gauw wat er aan de hand is."

Buiten verwelkomt hij de zojuist aangekomen gasten.

Voorvallen van molens en molenaars in vroeger eeuwen

Ook dit jaar zal molenaar Bob Poppen een serie artikelen voor de Zelfzwichter verzorgen. Bob speurt nog wekelijks in de oude archieven en komt daarbij regelmatig zaken tegen die zowel met molens, molenaars, hun knechten en de onvermijdelijke cherchers te maken hebben. Interessante zaken omdat ze over Groninger molens en molenaars gaan en over de belangrijkheid van de molens en molenaars in de dorpsgemeenschap. Het zijn ook nu nog zeer herkenbare zaken en ze komen zelfs 'dichtbij' omdat er vaak sprake is van de naam van de molenaars en de molens waarop het gebeuren zich afspeelt. Aflevering 4 gaat over de bemoeienis en instructies voor de molenaars van de overheid.

Bemoeienis en instructies van de overheid voor de molenaars

Voor de meeste vrijwillige molenaars is het heden ten dage geen vanzelfsprekendheid om wekelijks een partij graan te malen en het meel vervolgens te verkopen aan klanten. Zowel aan het malen als aan de verkoop worden door de overheid strenge eisen gesteld. Het begrip HACCP (een gevarenanalyse en kritische controlepunten) is dan ook met name in kringen van beroepsmolenaars algemeen bekend.

Ook in het verleden bemoeide de overheid zich met wat er op de molens werd gemalen, hoe er werd gemalen en wat er vervolgens met het meel gebeurde. Deze bemoeienis uitte zich in het opstellen van instructies en ordonnanties voor de molenaars en daarvan zijn twee boeiende instructies uit de 17e eeuw bewaard gebleven.*)

Het eerste voorbeeld dateert van 8 april 1602 toen het bestuur van de stad Groningen een instructie voor de molenaars publiceerde. In deze handgeschreven instructie, worden de molenaars gemaand eerlijk te zijn, ieder het zijne te geven en zich te onthouden van frauduleuze handelingen.

In het 2e artikel wordt vermeld "Sullen oeck gehouden wesen ein holten stellinge onder de moelen ofte wincke behoerelicker hoeghte thoe maecken, und alle 't koren, so up ofte van de moelen weder kumpt mit de sacken daerup neder leggen sunder t selve op ter eerden tho leggen unde warpen.

Er moet onder de molen dus een vlonder op palen gemaakt worden, waarop de zakken met graan en meel kunnen worden opgeslagen, zodat de zakken niet meer op de grond komen te staan.

In de instructie wordt de nadruk gelegd op het feit dat ieder zijn eigen koren en meel, uit dezelfde zakken waarin het is gebracht, weer terug krijgt. Bij verwisseling of vervreemding zijn de molenaars verplicht de schade betalen.

In het elfde en laatste artikel wordt de molenaars opgedragen de artikelen uit deze instructie "sunder enige kijvent ofte murmuratie" na te volgen.

Op 1 december 1623 publiceerde het stadsbestuur van Groningen een "Ordonnantie op het Ghemael binnen Groeningen: Waer naer de Mullenars sich sullen hebben te reguleren".

Naar windmolen

Joeswert

te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ speltmeel, spelt pannenkoekmeel, speltbroodmix
- ✓ oergraan: Oberkulmer Rotkorn
- ✓ en andere molenproducten (ook voor zelfbakkers/-sters)

Openingstijden:

vrijdag en zaterdag 13:30 - 17:30

Molenaar Rolf Wassens

☎ 0594 62 15 45

rolfwassens@online.nl

DISCUS
UW HUISDIEREN SPECIAALZAAK
Ekkelkamp

- * Tropische vissen, aquariums en benodigdheden
- * Hengelsport en benodigdheden
- * Vogels, vissen en knaagdieren
- * Hondensport, dierbenodigdheden
- * Dierverzorging en -apotheek
- * Paarden- en veevoerders
- * Klompen en laarzen

Fa. Ekkelkamp
Rijksstraatweg 135 Haren
tel. 050-535 02 15

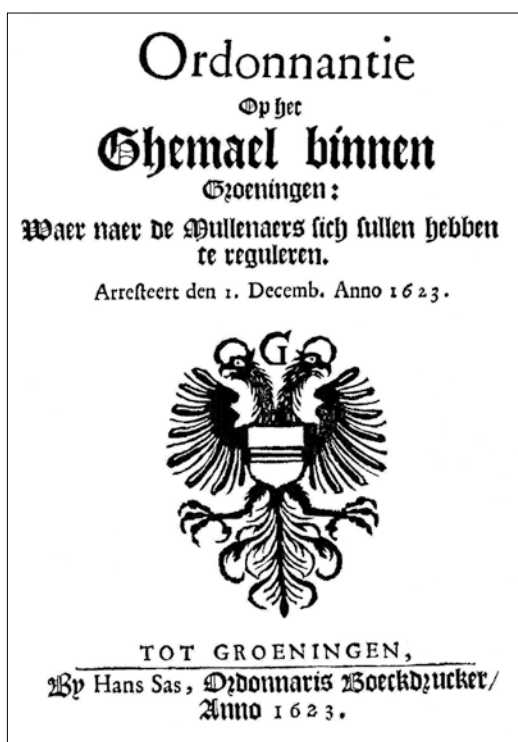
 DUNNING
MOLENBOUW
ONDERHOUD • RESTAURATIE
Provincialeweg 28 • Adorp • 050-3061221
info@dunning-molenbouw.nl
fax: 0598-450013
06-51856323

www.dunning-molenbouw.nl

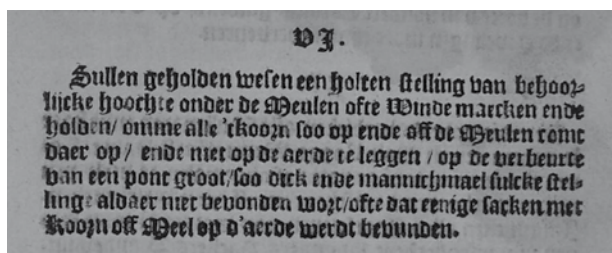
BAKKER
de Rappe
Schoenlapper

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

AFB. 1. DE VOORPAGINA VAN DE GEDRUKTE VERSIE VAN DE ORDONNANTIE VAN 1623.

Het is een aanmerkelijk uitgebreidere versie dan de instructie van 1602 en het omvat dan ook 22 artikelen. De ordonnantie is ontstaan in nauw overleg met de "Brouwer, Backer ende Mullenaren Gilde", zo wordt in de inleiding vermeld. In deze ordonnantie wordt, net als in de instructie van 1602, de nadruk gelegd op de verplichting van de molenaars hun zaken eerlijk en correct uit te voeren. Ook de verplichting tot het maken van een stelling onder de molen voor opslag van de zakken is in deze ordonnantie, in artikel 6, terug te vinden.

AFB. 2. ARTIKEL 6 VAN DE ORDONNANTIE OP HET GEMAAL VAN 1623, WAARIN DE OPDRACHT TOT HET MAKEN VAN EEN STELLING STAAT BESCHREVEN. DE VOLLEDIGE TEKST LUIDT: SULLEN GEHOLDEN WESEN EEN HOLTEN STELLING VAN BEHOORLIJCKE HOOCHE ONDER DE MEULEN OFTE WINDE MAECKEN ENDE HOLDEN / OMME ALLE 'T KOORN SOO OP ENDE AFF DE MEULEN COMT DAER OP / ENDE NIET OP DE AERDE TE LEGGEN / OP DE VERBEURTE VAN EEN PONT GROOT / SOO DICK ENDE MANNICHMAEL SULCKE STELLINGE ALDAER NIET BEVONDEN WORT / OFTE DAT EENIGE SACKEN MET KOORN OFF MEEL OP D'AERDE WERDT BEVUNDEN.

Het is de molenaars niet toegestaan meel in hun huizen te hebben en evenmin zeven, doeken of builkisten om het gemalen graan te zeven.

Evenmin mogen ze zelf bier brouwen of laten brouwen en dat geldt ook voor het bakken van brood. Alles wat er dus op de molens wordt aangevoerd en gemalen moet terug naar de opdrachtgevers, niets ervan mag op de molens achterblijven en evenmin mag men erin handelen.

Het wordt de molenaars verboden aan hun paarden molt of ander gemalen graan te geven. In plaats daarvan zal men "Haver ende Hop daer toe moeten met gelt coopen".

Eveneens wordt hen, net zoals in de instructie van 1602, verboden om "Hoender, Duyven, Coninen, Varckens, Schapen, Gansen, Eenden, gelijk oock geene Ossen, Koeyen offte andere beesten" te houden. Alleen "het Peert voor de Karre" is hen toegestaan.

Een opvallende verplichting wordt vermeld in artikel 17, waarin staat dat de molenaars "alle Weecken op den Saterdag haere Meulens van 't stuyven reynigen". Men moet de molen dus wekelijks schoonvegen. Vervolgens moet men het meelstof "met vlyt vergaderen" om het tenslotte "op den selven dach alle in 't arme Kinder-huys [te] brengen".

De molenaars mogen geen knechten in dienst hebben "dewelcke gehylickt [gehuwd] zijn ofte eygene Huys-holdinghe hebben", zodat er dus alleen ongehuwde knechten op de molens mogen werken, waarvan er niet meer dan twee mogen zijn. Ook mogen er niet meer dan twee molenaars op één molen zijn.

De molenaars en hun knechten mogen aan hun afnemers, zoals de brouwers en bakkers, geen andere diensten verlenen dan het graan naar de molen brengen en het weer terug brengen. In het verleden werd er namelijk veel aan 'dienstverlening' gedaan als vorm van klantenbinding.

Tenslotte wordt een lijst vermeld met de bedragen die men als maalgeld mag vragen, waarbij nadrukkelijk wordt gesteld dat "van de gemeene Borgeren ende Ingesetenen deser stadt geen meer loon van 't malen mogen eyschen noch ontfangen als van de Brouwers ende Backers". Ook toen waren er dus al niet geoorloofde prijsafspraken geconstateerd.

Op het niet nakomen van alle vermelde voorschriften staat of een boete of men zal als dieven gestraft worden.

Een andere bemoeienis van de overheid betrof de toegankelijkheid van de molens. Het uitgangspunt

daarbij was altijd dat de chercher een goed toezicht moest hebben op wat er in en uit de molen ging. Toch probeerden sommige molenaars steeds weer zich hieraan te onttrekken, door meerdere deuren aan te brengen "en meede nogh verscheidene gaeten onder in de molens".

In 1707 werd ten aanzien van de molenaars in de stad Groningen eveneens gerapporteerd "over de menigte van de deuren in haere molens". De Gedeputeerde Staten delibereerden hierover en besloten dat het de molenaars werd toegestaan de deuren te behouden, "edogh dat sij niet meerder als een deure nae de wint haer dienstigh is, zullen mogen open hebben, ende de andere deuren zullen moeten sluiten". Tevens werd besloten dat de cherchers een sleutel van de deuren moest hebben en de deuren moesten afsluiten die niet werden gebruikt.

Een jaar later dienden "de Olderman en Heuvelingen van de Molenaars gilde deser Stadt" [het gildebestuur] een rekwist in met het verzoek het door Gedeputeerde Staten in 1707 genomen besluit in te trekken. Gesteld werd dat de mulders "haere meulens niet nae behooren konden gebruijcken, alzoo die selve rondsom mosten geslooten wesen, soo dat bij verandering van wind genoodsaekt waeren de cherchers op te zoeken, om de eene ofte andere deure te openen, waardoor merkelyk wierden geincommodeert" [gehinderd]. De Gedeputeerde Staten willigden het verzoek niet in, aangezien, zo stelden zij, de cherchers altijd in de buurt van de molens moesten zijn.

Alhoewel in 1628 al was verordonneert dat een molenaar en een bakker hun bedrijf twintig roeden van elkaar verwijderd moesten hebben, kwam het af en toe toch nog voor dat men dit voorschrift probeerde te omzeilen. Zo ook in 1711 toen er werd gerapporteerd "dat de backer tot Marum seer dicht bij de mulder ende aldernaest den selven sijn woonplaets was hebbende". De Gedeputeerde Staten bevelen dan ook dat de bakker binnen drie maanden "uit sijne tegenswoordige woninge tot op een behoorlike distantie van des mulders huis sal moeten delogeren" [verhuizen].

Ook in de 19e eeuw heeft de overheid zich nadrukkelijk met de bedrijfsvoering van de molenaars bemoeid. Zo publiceerde het stadsbestuur van Groningen op 26 januari 1824 een reglement met vele artikelen, waarin de 'spelregels' worden beschreven waaraan zowel de molenaars als degenen die hun producten op de molen wilden laten verwerken zich moesten houden. Van dit reglement verscheen op 23 december 1830 een nieuwe versie met 70 artikelen, afgedrukt op 42 pagina's A5. Zelfs de route die gevolgd moest worden om het graan naar de molens te brengen, over zogenaamde 'molenpaden', werd voorgeschreven, alsmede de tijden waarop

het vervoer mocht plaatsvinden. De molenaars moesten het graan halen en brengen, waarbij zij verplicht werden "de beide zijden van hunne wagens, te doen schilderen met den naam van den molen". Alle oude geboden werden gehandhaafd, zoals de tijden waarop de molens geopend mochten zijn, de granen die wel of niet verwerkt mochten worden, de zakken die gemerkt moesten worden "met de voorletters van den voornaam of de voornamen en den naam voluit geschrevenen van hem die het graan ter molen zendt". Zelfs "het vuile stuifmeel" moest apart bewaard worden "en van tijd tot tijd met het noodige zand vermengd zij, zoodanig, dat hetzelfde tot geen ander einde, dan tot beestenvoeder, kan worden gebruikt". En uiteraard waren er vele voorschriften die betrekking hadden op de belasting op het gemaal. Hierbij was echter een nieuwigheid, want doordat er geen cherchers meer bij de molens waren, afgeschaft in 1810, moesten de molenaars zelf de kwitanties voor de betaalde belasting in de molenbus steken. Deze molenbus was "van Stadswege ter molen geplaatst", waarbij werd vermeld "Van het plaatsen der molenbus aan den molen zal behoorlijk akte worden opgemaakt, en de molenaars zullen verplicht zijn, om zich schriftelijk te verbinden, dat zij de molenbus ongeschonden zullen bewaren."

*) De bronnen van de voorbeelden komen uit het Oud Archief der stad Groningen, alsmede uit de resolutieboeken van de Gedeputeerde Staten, die zich bevinden in het RHC Groninger Archieven te Groningen.

AFB. 3. DE EERSTE PAGINA VAN DE GEDRUKTE VERSIE VAN HET NIEUWE REGLEMENT OP HET GEMAAL, INGAANDE 1 JANUARI 1831, UITGEVAARDIGD DOOR BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN GRONINGEN.

Museale molenvondst

Kostuummuseum De Gouden Leeuw Noordhorn

“Oh, Nostalgie”

De afgebeelde beugel is een paar jaar geleden, via de buurvrouw van onze dochter Annebeth, terechtgekomen in de collectie van Kostuummuseum De Gouden Leeuw. De stijl van de beugel is te benoemen als: Art Deco, datering 1e helft van de 20e eeuw. Op de vraag van Thea Pol of wij voorwerpen met een molen erop in huis hadden, reageerden we aanvankelijk negatief. Toen kwam deze beugel tevoorschijn, bestaande uit vier schakels in geperst reliëf. Met als sluiting een beweegbare klem. Op de vier schakels steeds dezelfde voorstelling: een typisch Hollands landschap met sloten en molens. Dit onderwerp was erg in de mode in het begin van de 20e eeuw. Opvallend is, hoe de ontwerper een aloude truc, namelijk verkleining, heeft toegepast om dieptewerking te suggereren. Naast de molen die centraal in het landschap staat links een kleinere molen en rechts nog een veel kleinere. Links zien we een boerenvrouw met oorijzer en floddermuts en rechts een man met een schipperspet. Deze figuren bevestigen de voorliefde voor en de verheerlijking van het Hollandse landleven. Aan de binnenkant van twee schakels staat een inscriptie: JEMCO. Na enig googlen werd duidelijk dat JEMCO staat voor; J.E. Tergott Compagny, gevestigd in Newark, NY, USA. De beugel is dus gemaakt in Amerika, wat heel opmerkelijk is vanwege het Hollandse decor. Een intrigerende vraag is: was deze beugel bedoeld voor de Nederlandse markt of, meer waarschijnlijk, voor de emigrantengemeenschappen met Nederlandse “roots” in Amerika. In deze gemeenschappen vierde (viert) vaderlandsliefde en nostalgie hoogtij. Tijdens ‘Tuliptime parades’ draagt

men replica's van Nederlandse Streekdrachten en natuurlijk hoort daar een bijpassende beugeltas bij. PS. Buurvrouw Jantien kocht de beugeltas in een inbrengwinkel.

Sytze Pilat is eigenaar van Kostuummuseum De Gouden Leeuw in Noordhorn.

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

Koren- en pelmolen **Berg** (130) te
Winschoten

De romp is voorzien van een nieuwe bitumi-
neuze dakbedekking. Het werk is uitgevoerd
door dakdekkersbedrijf Verbion te Winscho-
ten. De dakbedekking heeft een egaal diep
zwarte kleur. De oude dakbedekking had ter
plaatse van de achtkantstijlen met blauwgrijs
steenslag ingestrooide stroken. Deze accentu-
ering is nu verdwenen.

Molenstichting Fivelingo

Poldermolen **Meervogel** (69) nabij
Garrelswaer

Schilderwerk aan kistramen, deuren en de
kap en onderhoudswerkzaamheden aan de
kozijnen.

Koren- en pelmolen **De Hoop** (74) te
Middelstum

Schilderwerk aan het bovenachtkant. De
kroonlijst en kistramen zijn hersteld, en deels
vervangen.

Een van de beide keerbalken is na demon-
tage hersteld en weer hecht met de voeghout
gemonteerd waardoor de molen beter is te
kruien. De molenaars hebben in de molen
diverse werkzaamheden uitgevoerd aan de
elektrische installatie en de trappen zijn
voorzien van deugdelijke leuningen.

Koren- en pelmolen **Stormvogel** (70) te
Loppersum

De molen is schoongemaakt en de staartcon-
structie geschilderd. De binnensluiting van de
stelling wordt voorzien van vogelwering. Op
6 oktober had een activiteit op de molen
plaats in het kader van Oktobermaand
Kindermaand: [http://www.lopsternijs.nl/
toerisme/1210-kinderdag-bij-de-stormvogel-
weer-een-groot-succes.html](http://www.lopsternijs.nl/toerisme/1210-kinderdag-bij-de-stormvogel-weer-een-groot-succes.html)

Koren- en pelmolen **De Leeuw** (137) te
Zeerijp

Er is klein onderhoud uitgevoerd aan kozij-
nen ramen en de stelling, schilderwerk.

Koren- en houtzaagmolen **Fram** (27) te
Woltersum

Schilderwerk aan achtkant en ondervierkant
en schuren.

Korenmolen **Germania** (25) te Thesinge
Staartconstructie, gevluucht en stelling zijn
geschilderd.

De molens Germania en Fram zijn overge-
gaan naar Het Groninger Landschap.

Molenstichting Hunsingo

Poldermolen **Koningslaagte** (13) te
Zuidwolde

De roeden zijn doorgehaald en doorgemeten
op dikte. De zelfzwichting is geheel bijge-
steld en zuiverwerkend opgeleverd. Er is
onderhoud aan het rietdek van de molen
uitgevoerd.

MEDEWERKER MOLENMAKER DUNNING TIJDENS
WERKZAAMHEDEN DOORHALEN VAN DE ROEDEN
(FOTO ANNE WIERINGA)

Poldermolen **'t Witte Lam** (12) te Groningen
Het molenaarsverblijf in de molen, dat bestond uit houten regels en astbest platen, is verwijderd.

Er is schilderwerk aan korte spruit en achterkeuvelens en onderhoud aan het rietdek uitgevoerd.

Korenmolen **Wilhelmina** (87) te Noorderhoogebrug

De onderbouw is deels opnieuw gestuukt en geschilderd. Ook in de grond is de onderbouw aangepakt: de molenaars hopen dat hierdoor minder vocht in de molen komt. De winkel is geheel geschilderd in mooie Oudhollandse kleuren. De wanden zijn oudgroen, de vloer en toonbank ossenbloed-rood. De halogeenverlichting is vervangen door led-lampen. Tenslotte kon met medewerking van buurman Maarten Wiersma en de gemeente Groningen het voorterrein worden opgeknapt. Er is een mooie bestrating ingekomen, met een molenfiguur, zelfs rondom de molen en er zijn enkele parkeerplaatsen gekomen. Op korte termijn zal de molenbouwer werkzaamheden aan de stelling uitvoeren.

Poldermolen **Langelandster** (21) te Garmerwolde

De molenbouwer gaat het gevlucht nog dit jaar herstellen, een aantal kleppen is uit de wieken gewaaid.

Er is onderhoud aan het rietdek van de molen uitgevoerd.

Poldermolen **Noordermolen** (85) te Noorddijk
Het gevlucht heeft klein onderhoud gehad. Bij deze werkzaamheden is geconstateerd dat de lange spruit zeer slecht is. Het bestuur heeft opdracht gegeven om de lange spruit te vervangen. Na de werkzaamheden aan de lange spruit en staartconstructie zullen de kammen van de bovenbonkelaar vervangen worden.

Polder molen **De Palen** (77) te Westervijtwerd

Het schilderwerk aan de molen is afgerond. Er is onderhoud aan het rietdek van de molen uitgevoerd.

Poldermolen **Krimstermolen** (9) te Zuidwolde
Het gevlucht is hersteld, looplatten vervangen, de dekkers zijn voorzien van nieuwe puntlatten en modellen. De staartconstructie en lange spruit zijn verstevigd en de kruilier

HOOGWERKER TEN BATE VAN WERKZAAMHEDEN AAN HET GEVLUCHT VAN DE KRIMSTERMOLEN (FOTO ANNE WIERINGA)

hecht met de staartbalk gemonteerd, zodat er weer met de molen gedraaid kan worden.

Poldermolen **Zilvermeeuw** (10) te Onderdendam

De deuren en ramen zijn door de molenaar weer in de verf gezet. Het waterschap Noorderzijlvest heeft een nieuwe omheining rondom de molen geplaatst. De traditionele wringers, die door de molenaar geschilderd zijn, en de palen zullen op korte termijn weer bij de molen worden opgesteld. Ook zal dan het toegangspad weer vlak er recht gemaakt gaan worden.

gemeente Vlagtwedde

Koren- en pelmolen **Standerdmolen** (126) te Ter Haar

Op 5 november werd de 24 ton standerkast van zijn plek gehesen en op containers geplaatst, totdat de nieuwe voet is gemaakt. In de werkplaats van molenmaker Dunning is men al druk bezig geweest met de voorbereidingen. Ook wordt de trap met staart vernieuwd.

ANDER MOLENNIEUWS

Molenvriendendag in het Oldambt

De Molenvriendendag op zaterdag 20 oktober was deze keer gesitueerd in het Oldambt. De 150-jarige Westerse molen in Nieuw-Scheemda was één van de attracties van die dag en dat had een reden. In 2012 wordt namelijk het 150-jarig bestaan van deze poldermolen gevierd. De molen was een onderdeel van een groter molencomplex, zodat dit lage gebied gebruikt kon worden voor landbouw. Daarom was er niet alleen een programma bij de molen, maar konden erfgoedliefhebbers ook terecht in de kerk van Nieuw-Scheemda waar de heer J.P. Koers, kenner van het Oldambt, een interessante lezing verzorgde. In het fruitbedrijf Bos-schaart had het Molenhuis/Molenarchief een stand ingericht met tweedehands molenboeken en werden historische foto's vertoond van de molens van Nieuw Scheemda, Noordbroek en de Westerse molen. Het Molenhuis kan terugzien op een geslaagde dag waarbij ook het heerlijke herfstweer een bijdrage aan leverde.

Slochter molens (her)opent

Op 15 september werden drie molens van de Slochter Molenstichting officieel heropent: molen Windlust in Overschild, De Ruiten in

Slochteren en Entreprise in Kolham. De restauraties konden worden uitgevoerd na het verkrijgen van de benodigde bijdragen. Dat heeft in een enkel geval (Entreprise) zo'n 10 jaar geduurd; in de andere gevallen (Windlust, De Ruiten) wat korter. Op alle drie locaties was er veel belangstelling. De stichting had dan ook drie bijzondere gasten gestrikt voor de openingshandelingen. Dat waren de Commissaris van de Koningin van de provincie Groningen de heer Max van den Berg, de burgemeester van de gemeente Slochteren de heer Geert-Jan ten Brink en de loco dijkgraaf van het waterschap Hunze & Aa's de heer Jakob Bartelds. Zij openden respectievelijk de Entreprise, Windlust en De Ruiten.

Feestelijke heropening van De Hoop te Middelstum en De Leeuw te Zeerijp

Zaterdag 27 oktober was een feestelijke dag voor Molenstichting Fivelingo. Twee van zijn molens, De Hoop te Middelstum en De Leeuw te Zeerijp, konden feestelijk worden heropend. Dankzij zowel rijkssubsidie (RRWR) – 60% – als aanvullende subsidies van de provincie, de gemeente Loppersum en diverse fondsen konden deze molens worden gerestaureerd. De heer M. Schollema,

burgemeester van Pekela en oud-inwoner van Middelstum, nam de openingshandeling bij molen De Hoop voor zijn rekening. Speciaal voor deze gelegenheid schreef Bob Poppen een boekje over de geschiedenis van molen De Hoop.

Fokko Nienhuis zette de wieken van molen De Leeuw in beweging. Hij verving zijn moeder mevrouw G.H. Nienhuis-Dijk, weduwe van een oud-molenaar, die gelukkig wel aanwezig kon zijn.

Examens in de provincie Groningen.

Op 4, 5 en 8 oktober jl. werden op respectievelijk de Korenbloem in Vriescheloo, Aeolus in Farmsum en de Onrust in Oude Pekela door examinatoren van de Vereniging De Hollandsche Molen bij een tiental kandidaten het examen afgenomen. Negen kandidaten kwamen uit onze provincie en een uit het Drentse Gieten.

De instructeurs, Klaas Strijk, Gerda Koster, Bé Oomkens, Lammert Groenewold en Dick Wychgel kunnen terugzien op een geslaagde opleiding; alle kandidaten slaagden voor hun 'kennen en kunnen'. Hieronder een kort verslagen van de activiteiten op de drie examenmolens.

Korenbloem Vriescheloo

Drie kandidaten legden op 4 oktober een proeve van bekwaamheid af. Om 18:00 uur krijgen Peter Immenga uit Oude Pekela, Michel Steemers uit Bourtange en Remko Verstok uit Vriescheloo te horen dat zij zijn geslaagd voor het examen. Remko gaat draaien op de Korenbloem, Michel heeft een plekje gevonden op de molen van Ganzedijk en Peter Immenga gaat de gelederen op De Onrust in Oude Pekela versterken. Behalve het molenaarswerk neemt hij de pr voor zijn rekening.

Aeolus Farmsum

Tjitse Molema uit Loppersum en Anne Ridder uit Thesinge moesten op 5 oktober hun praktijkdeel in de regen laten zien. Maar met een vrij krachtige wind uit het zuidoosten kon er in ieder geval gedraaid worden. Na de lunch knapte het weer op. Het werd droog en de zon liet zich zien. De wind ruimde naar het westen/noordwesten. 's Middags waren Henk Goudappel uit Usquert en Alex Buist uit Winsum aan de buert. Het waaide de hele dag zo hard, dat het voorleggen van zeilen om te draaien achterwege kon blijven.

Onrust Oude Pekela

Op de Onrust in Oude Pekela zijn drie kandidaten getest op hun praktische, veiligheidstechnische en theoretische kennis van windmolens. Het examen gaat over opzeilen, zwichten, afzeilen, kruien, beveiligen en kennis van diverse productiemolens. Omdat de Onrust een koren- en pelmolen is vallen de overige productiemolens onder de theorie. Jurjen Westerhuis uit Midwolda, Jan Danes uit Kolham en de heer Hulst uit Gieten mochten, naast de felicitaties, de Gildespeld in ontvangst nemen.

Jubilea molenaars

M. Sijbom (Stadskanaal), B.D. Poppen (Uithuizen) en H. J. Wubbolts (Uithuizen) zijn in november 12 ½ jaar molenaar. Van harte proficiat.

Molenaarsdag 2013

Op zaterdag 26 januari 2013 heeft in het Openluchtmuseum in Arnhem de Molenaars-

DE HOOP – 'VLAGGETJES-DAG' VOOR DE HOOP
(FOTO WILLEM HUIZENGA)

dag 2013 plaats. Deze dag wordt georganiseerd door het (landelijk) Gilde van vrijwillige molenaars. De molenwerkgroep Oost-Groningen biedt weer de mogelijkheid om gezamenlijk per bus af te reizen naar Arnhem. Men kan zowel in Winschoten als in Groningen opstappen. Voorwaarde is natuurlijk wel dat er voldoende aanmeldingen zijn. Meereizen kan tegen kostprijs (rond de € 20,- p.p.). Aanmelden kan, tot midden december, via het volgende e-mailadres: molenwerkgroepoostgroningen@kpnmail.nl

Pellen in Winschoten

Molenaars weten dat de pelmolen 80 enden moet lopen om gerstkorrels van hun jasjes te ontdoen. Op 13 oktober had in Winschoten een pelcursus plaats, die vorig jaar vanwege absolute windstilte moest worden afgeblazen. Ofschoon de windsnelheid niet ideaal was, wist molen Dijkstra er met zijn fokken en vier volle zeilen toch bij tijd en wijle 60 enden uit te halen: amper genoeg, maar juist voldoende. Maar schone gort voor de 'stampot mous' of de 'krentjebrij' kon aan het einde van de cursus niet worden geleverd. Maar het ging om het idee en dat hebben de cursisten zeker opgedaan. De groep cursisten werd in drie ploegen verdeeld, die bij toerbeurt de verschillende werkzaamheden moesten verrichten. Deze werkzaamheden bestonden uit het pellen met de molen, het blik slaan voor de pelkuip en de opgedane kennis evalueren door middel van een pel(les)brief en een lijst met

vragen. Aan het einde van de middag kregen alle cursisten een certificaat voor de deelname en een mooi boek over het pellen.

Molen De David

De restauratie van molen De David is weer een stapje dichterbij gekomen. De regenten van het Dr. Hendrik Mulder's Vaderlandsch fonds hebben € 5.000,- subsidie verleend. Er zijn ook ansichtkaarten te koop van molen De David. Een setje met vier ansichtkaarten kost € 5,- en is te koop bij diverse molens en andere adressen. Raadpleeg daarvoor de website: www.molendedavid.nl. Ook is het mogelijk de kaarten te bestellen. Stuur dan een mail naar annette.y.broekhuizen@xs4all.nl en maak € 6,50 (kaarten, verzending en administratiekosten) over op bankrekeningnummer 3072.35.602 ten name van Stichting Molen De David onder vermelding van ansichtkaarten. Ze worden dan per omgaande verstuurd. Uiteraard komt de opbrengst te goede aan de restauratie.

Molens op Facebook

De moderne tijd gaat ook aan molen(s) (eigenaren) niet voorbij: meerdere molens zijn inmiddels op Facebook te vinden. Als u via de zoekmachine bijvoorbeeld www.facebook.com/noordermolen intikt, komt u op de pagina van de Noordermolen in Noorddijk terecht. Ook de Wilhelmina en De Jonge Held zijn op Facebook te vinden en wellicht nog meer molens?

AGENDA

Sommige agendapunten zijn uitgebreider beschreven in de rubriek *Ander molen-nieuws*.

Raadpleeg voor de meest recente gegevens de **agenda** op de startpagina van de website van Het Groninger Molenhuis: www.groningermolenhuis.nl

Openingstijden van de molens staan, voor zover ze bekend zijn, vermeld op de website in de rubriek GRONINGER MOLENS; klik bij de gezochte molen op de link **Meer Informatie**.

26 januari	Molenaarsdag in het Openluchtmuseum in Arnhem
11 februari	Kopijsluiting voor de Zelfzwichter 2013.1

JAARINDEX DE ZELFZWICHTER 2012

Centraal thema: participatie in de molenwereld.

Nummer 1

Participatie: het Gilde van Vrijwillige Molenaars – Albert Buursma

Molen over de grens: molen de Zwaluw in Burdaard (Fr) – Janneke Harmsma en Jan Kugel

Mijn molenuitzicht: De Zuidwendinger – Johan van Dijk

Voorvallen van molens en molenaars in vroeger eeuwen: Klachten over molenaars en hun molens
– B.D. Poppen

Boekennieuws: Molens – Mills – / Raritäten im Wind – Hendrik Hachmer

Molenonderhoud

Museale molenvondst: De modelmolen van het Stoomgemaal Winschoten – Piet Mulder

Ander molennieuws

Verrassende molenfoto's: molen De Zwakkenburger bij Niezijl – kubisme en collagetechnieken

Agenda

Nummer 2

Participatie: de instructeurs en de nieuwe lesstof – Johan van Dijk en Janneke Harmsma

Mijn molenuitzicht: Molen Edens Winschoten – Herman Bink

Museale molenvondst: Koekblik van Branbergens's koekfabriek in Musselkanaal uit het Streekhistorisch Centrum in Stadskanaal – Helen Hofman

Molen over de grens: de korenmolen van Makkum (Dr.) – Janneke Harmsma en Jan Kugel

Voorvallen van molens en molenaars in vroeger eeuwen: Omgewaaide of weggespoelde molens en de inzet van rosmolens – B.D. Poppen

Verrassende molenfoto's: molen Hollands Welvaart in Mensingeweer – De Stijl

Ander molennieuws

Molenonderhoud

Agenda

Nummer 3

Participatie: Veiligheid op de molen volgens eigenaar – Johan van Dijk en molenaar

Molen over de grens: de molen in Ditzum (D) – Janneke Harmsma en Jan Kugel

Mijn molenuitzicht: Molen Eva Usquert – Herman Bink

Voorvallen van molens en molenaars in vroeger eeuwen: Pesterijen door molenaars en hun knechten tegen cherschers – B.D. Poppen

Ander molennieuws

Verrassende molenfoto's: molen de Westerhorner gelegen tussen Gaarkeuken en Grijskerk

Molenonderhoud

Museale molenvondst: de verdwenen molen Simson een gebrandschilderd raampje in de Oudheidkamer Uithuizermeeden – Arjen Prins

Boekennieuws: Molens – Groninger molenhistorie – Hendrik Hachmer

De Molenmuis – Janneke Harmsma

Agenda

Nummer 4

Participatie: Wonen bij een molen en het molenaarsvirus – Albert Buursma

Molen over de grens: een windturbine/molen in Bokum – Janneke Harmsma en Jan Kugel

Mijn molenuitzicht: molen De Meeuw Garnwerd – Herman Bink

Voorvallen van molens en molenaars in vroeger eeuwen: Bemoeienis en instructies van de overheid voor de molens – B.D. Poppen

Ander molennieuws

Molenonderhoud

Museale molenvondst: de beugeltas van het Kostuummuseum

De Gouden Leeuw in Noordhorn – Sytze Pilat

Verrassende molenfoto's: molen Hollands Welvaart te Mensingeweer

Agenda

Remt Meijer in zijn
eigen windturbine.